

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCENİN TEMEL DEĞERLERİ ÇERÇEVESİNDE AK PARTİ

ve

İsmail Barış*

ÖZET

Muhafazakârlık Türkiye'nin geçmişten bugüne toplumsal dinamiklerini anlamada anahtar kavramlardan biridir. Türkiye'de muhafazakâr bir hassasiyetin tüm tarihsel süreç içinde, modernleşme çabalarına koşut olarak var olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak siyasal bir kimlik olarak muhafazakârlık konusunda 2000'li yıllara kadar ciddi bir literatürün oluştuğunu söylenemez. 2004'te Ak Parti'nin ana kimliğini muhafazakâr demokrasi üzerinden inşa etmesinden sonra muhafazakârlık konusunda son on yılda ciddi araştırmalar ortaya çıktı. Bu çalışma da öncelikle muhafazakârlığı kavramsal anlamda ilkelerini de ortaya koyarak bir tanımlama ile başlayacaktır. Bir sonraki aşama da ise son dönemde yapılan araştırmalardan da faydalanarak Ak Parti'nin on yılda uyguladığı politikalar incelenerek partinin kimlik ve söylem analizi yapıp bu politikaların muhafazakâr değerler ile ne kadar örtüştüğü ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, Ak Parti, Türkiye, Merkez Sağ, Milli Görüş

---

* Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

GİRİŞ

Liberalizm ve sosyalizm ile birlikte Batı'da son iki yüzyılın temel siyasal ideolojilerinden birisi olan siyasal muhafazakârlık Türkiye son yıllarda siyasal yapıdaki değişimler ile birlikte birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmalar genellikle muhafazakâr olarak tanımlanmış kişiler ya da siyasi partiler üzerinden yapılan araştırmalar olup Türkiye'de muhafazakârlık konulu literatürün önemli bir kısmını oluşturmaktadırlar. Özellikle 2001 yılından itibaren milli görüş geleneğinden koparak kendini merkez sağ geleneğin devamı olarak gören ve "muhafazakâr demokrat" kimliği çerçevesinde kendini inşa eden Ak Parti'nin Türkiye koşulları içerisinde bu siyasi kimliği değerlendirmek önemli hale gelmektedir. Ak Parti, *muhafazakâr demokrat* kimliğini tam anlamıyla bir *ideoloji* olarak siyasi pratiklerine yansıtmayı başarmıştır. Bugün parti yöneticileri ve seçmen kitlesi için muhafazakârlık kavramının bir siyasi kimlik ve ifade aracı olarak on yıl öncesine göre çok daha rahat kullanıldığı görülmektedir.

Muhafazakârlık, Türkiye'nin geçmişten bugüne toplumsal dinamiklerini anlamada anahtar kavramlardan biridir. Türkiye'de muhafazakâr bir hassasiyetin tüm tarihsel süreç içinde, modernleşme çabalarına koşut olarak var olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak biliyoruz ki, Türkiye'de 2002 yılı öncesine kadar muhafazakâr ilkelere sahip dahi olsa hiçbir siyasal parti, muhafazakârlığı siyasal bir kimlik olarak ifade edememiştir. Çok partili Türk siyasal hayatı içinde muhafazakârlık düşüncesi farklı düzeylerde sağ siyasetin önemli unsurlarından biri olmuştur ancak artık söylemsel ve pratik düzlemde de siyasal iktidarı belirlemede önemli bir bileşen konumundadır.

1. Muhafazakârlığın Tanımı

Muhafazakârlık kavramı, Latince kökenli '*consarve*' kelimesinden türetilmiştir. Koruma, muhafaza etme, sahip çıkma anlamlarına gelir. Kavram Türkçe'de etimolojik olarak *saklamak*, *korumak*, *bellekte tutmak* anlamlarında Arapça *hıfz* kökünden türetilmiştir. Buna karşın muhafazakârlık asıl olarak sürekliliği ifade etmektedir. Toplumsal hafızanın, mirasın, köklerin, geleneklerin, inançların, ortak tarihin sürekliliğidir. Siyasal muhafazakârlık ise radikal değişimlere ve devrimci projelere karşı tedrici, temkinli bir duruş olarak tanımlanır. Muhafazakârlık kav-

ramının siyasal bir anlam kazanması Fransız İhtilali'nden sonra olmuştur. Kavram ilk olarak Fransa'da 1818'de yılında yerel bir gazetenin ismi olmuş, daha sonra İngiltere'de 1832'de 'Tories' partisinin uzantısı olan "Muhafazakâr Parti"nin kurulmasıyla muhafazakâr kavramı İngiltere'de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Muhafazakârlık zaman içerisinde sosyal ve siyasal doktrin hüviyetini kazanmıştır.¹ Aydınlanma'nın, Fransız İhtilali'nin ve Sanayi Devrimi'nin yıkıcı etkilerine karşı bir tepki olarak doğmuş olan muhafazakârlık, modern bir ideolojidir ve doğrudan statükoyu itidalli bir biçimde restore etme arayışıdır. Karl Mannheim'ın değişiyile; *muhafazakârlık rasyonelleşmiş bir gelenekçiliktir*.²

Batı'da reformasyon hareketlerine karşı ortaya çıkan muhafazakârlığın gelişim ve farklılaşması hızlı bir seyir izlemiştir. Bu bağlamda muhafazakârlığın sağcı bir ideoloji olduğu düşünülse de anlam genişlemesine açık olan bu kavramın tek bir modeli olmadığı gibi, onu belli bir ideolojiye indirgemenin de yeterli olmayacağı düşünülebilir. Ülkemizde ise muhafazakârlık kavramı daha çok değişime karşı direnç gösteren gerici kavramıyla özdeş tutulmuş, muhafazakârlar gelişmenin önünde engel olarak görülmüştür. Oysa muhafazakârlık, değişime karşı olmayıp, değişimin geleneksel kurumları ve değerleri yok etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamıyla muhafazakâr düşünce ülkemizde fazla bilinmemekte ve yanlış yorumlanmaktadır.

Muhafazakârlara göre önemli olan, bir coğrafyanın, bir dilin, bir siyasal konvansiyonun, bir tarihin veya tümüyle birlikte tanımlanmış olan bir toplumun ve toplumsal düzenin dengelerinin bozulmaması, onların bu yolla bekâsının sağlanmasıdır. Bu nedenle, muhafazakâr düşüncenin toplumsal düzene neredeyse kutsallık atfettiği söylenebilir. Muhafazakârlar, değişime karşı değildir, değişimin toplumun dengesini tehdit etmesine karşıdır, bundan korunmanın yolunun, 'manevi' değer ve sembollerin ayakta kalması olduğu kanaatindedir.

Bu bağlamda muhafazakârlık kavramı şu şekillerde özetlenebilir:

a) muhafazakârlık, anlam olarak: Örf, adet, gelenek ve inançlara bağlı, mevcut düzenin devamından yana olan, konservatör ve dindar; kavram

¹ Beneton, P. (1991), Muhafazakârlık, çev. C.Akalın, İletişim Yayınları, İstanbul, s.7

² Mannheim, Karl (2002), ideoloji ve Ütopya, Ankara, Epos Yayınları, çev. Mehmet Okyayuz, 336 s.

olarak da: “Mevcut yapıya hayat veren” geleneksel değer normlarını korumak, hızlı değişimle geleneklerden kopulmasına karşı çıkmak, büyük ölçekli toplumsal dönüşümlere tavır almak, toplumun geleneklerine ve tarihsel tecrübeye önem vermek, yavaş ve tedrici değişimi benimsemek şeklinde bir siyaset, ideoloji ve düşünce biçimi anlamına gelmektedir.

b) tanımında ise muhafazakârlık: Devrimci dönüşüme karşı tedrici değişimi (kendiliğinden-doğal akışı içinde) savunur (reformisttir), aileyi, geleneği, devleti, dini ve geleneksel kurumları, geçmişten gelen toplumsal kazanımları sahiplenir, toplumu canlı bir organizma şeklinde değerlendirir (organizmacı bir varoluş felsefesi tahayyül eder), bireyler ve kurumlar arasında ilişkiler eşitlikçi değildir, bireyler ilişkileri hiyerarşik (devlet, aile, baba) olarak algılar.

1.1. Temel Özellikleriyle Muhafazakârlık

Muhafazakârlık; devrimlere ve yenilikçi akımlara öncülük eden Fransız Devrimi'ne, geleneğin ve her alandaki geleneksel otoritenin bilinçli reddine, 'akla' dayalı 'ütöfik' devletler kurmanın peşinde olan Aydınlanma düşünürlerine ve Fransız Devrimi'nin doğurduğu radikal güçlere karşı bir argüman olarak ortaya çıkmıştır.³ Bu dönemde kurumlar, gelenekler, değer ve düşünceler yok edilmeye çalışılmıştır. Muhafazakârlar ise bu koşullarda monarşiyi desteklemiştir.

Oakeshott için muhafazakârlık; bir doktrin değil, insani bir eğilim ya da başka bir ifadeyle toplumdaki bireylerin kültürel karakterinin ta kendisidir.⁴ Helvacı'ya göre; muhafazakârlığın kurucusu olarak da anılan E. Burke, “Fransız Devrimi Hakkında Mütalaalar” adlı eserinde, geleneğin ve mevcut kurumların önemi ve evrimsel değişimini savunarak, soyut düşüncelere, bireyciliğe ve yapay bir şekilde düzenlenmiş siyasal sistemlere karşı çıkmıştır. Ona göre insan kısmen rasyonel, büyük çoğunlukla da irrasyonel arzulara sahiptir. Bunların denetlenmesi için toplum, gelenekler, kilise ve monarşi gibi kurumlar ahlaki standartlar çerçevesinde evrilmelidir. Burke, insanların bu irrasyonel davranışlarının denetlenmemesinin kaos ve tiranlığa yol açacağını öne sürer.⁵

³ Robertson, D. (1985). Dictionary of Politics, Penguin, Suffolk, s.65

⁴ Oakeshott, M. J. (1973) On Being Conservative, Oxford University Press, Oxford, s.45

⁵ Helvacı, A. (1999). “Türk Siyasetinde Öznesiz Kullanılan Bir Kavram: Muhafazakârlık”, Düşünen Siyaset, Sayı 9, s. 28

Özipek'e göre; "muhafazakârlık, Batı tarihinde zengin bir felsefi mirasın taşıyıcısı olan ciddi bir düşünce geleneğini, modern zamanların hem bir parçası, hem de muhalifi olan kapsamlı bir doktrini ve içinde yaşadığımız tarih dönemine damgasını vuran bir siyasal ideolojiyi ifade etmektedir."⁶

Yine daha geniş bir ifade ile muhafazakârlığın temel özelliğini; Aydınlanma'ya, onun akıl anlayışına, bu aklın ürünü olan siyasi projelere ve bu siyasi projeler doğrultusunda toplumun dönüştürülmesine ilişkin öneri ve uygulamalara muhalif olarak ortaya çıkan, rasyonalist siyaseti sınırlamayı ve toplumu bu tür devrimci dönüşüm proje(cil)lerinden korumayı amaçlayan yazar, düşünür ve siyasetçilerin eleştirilerinin biçimlendirdiği bir siyasi felsefeyi, bir düşünce geleneğini ve zaman içinde onlardan türetilen bir siyasi ideolojiyi ifade etme biçimi olarak tanımlayabiliriz.

1.2. Muhafazakâr Düşüncenin Temel Değerleri

Muhafazakârlık felsefinin ön kabul ve değerlerinden *ilki "insan"*la ilgilidir. Bu bağlamda muhafazakârlık; "insan aklının sınırlılık" arz ettiğini öne sürer. Bu akıl anlayışına göre "insan mükemmel değildir" ve "kapasitesi sınırlı" bir varlıktır. Dolayısıyla insan akli evrende, doğada ve toplumda gerçekleşen, yaşanan her şeyi kavrayamaz. Evren, doğa ve toplum öylesine karmaşık yapıdadır ki insanın sahip olduğu sınırlı akıl bunları kavramaya, çözmeye yetmez.

Muhafazakârlığın *ikinci* temel değeri ve ön kabulü ise "*toplum*"a ilişkindir. Muhafazakârlık toplumu; "organik bir varlık olarak" tasavvur eder. "Toplum, yaşayan, gerçek bireylerin oluşturduğu bir bütün değil, geçmişten geleceğe uzanan ve şimdiki zamanda yaşayanların bireysel varlığını aşan bir *bütün*"dür. Toplum aynı zamanda belirli bir tarihsel birikimin sonucunda elde edilmiş toplumsal kurumlar, normlar bütünüdür. Bu anlamda "din, gelenek, görenek, adet, anane ve hatta önyargı gibi kurumlar ve bunların içerdiği normların ayrıcalıklı konumu muhafazakârların toplum anlayışının temel özelliklerinden birisidir."⁷

Muhafazakâr düşüncenin *üçüncü* ve hatta en önemli değerlerinden bir diğeri ise "*aile*" kurumudur. Aile muhafazakâr ideolojinin inşa

⁶ Özipek, B. B.(2004).Muhafazakârlık: Akıl Toplum Siyaset, Liberte Yayınları, Ankara, s.2-3.

⁷ Özipek, a.g.e. s.80.

edildiği en küçük ontolojik varlık olarak önemlidir. Aile, ister Hıristiyanlıktan gelen ilk günah nedeniyle olsun, isterse seküler gerekçelerle, kusurlu olan insanın içinde en ideal biçimde var olabileceği ilk kurumdur. Aile bu perspektiften bakıldığında cinselliği toplumsal olarak düzenleyen ve onaylayan, bireylerin ahlaki biçimlenişini sağlayan, iyi ve kötü arasında ayırım yapmanın öğrenildiği, maddi ve manevi ihtiyaçların karşılandığı, sevgi ve bağlılık hislerinin geliştiği bir toplumsal kurumdur.

Muhafazakâr düşüncenin *dördüncü* önemli değeri ve ön kabulü ise toplumu bir arada tutan "*değerler*"dir. Muhafazakâr için toplum yaşayan bir organizma olduğuna göre onun akli kadar duyguları, inançları ve onu kederlendiren anıları da vardır.⁸ "*Şanlı tarih*", din gibi değerler toplumda 'biz'lik duygusu yaratarak toplumun ortak hafızasının inşa edilmesinde işlev görmektedir.

Muhafazakârlığın en dikkat çekici özelliklerinden *beşinci* değeri ise; "*devrim ve toplumsal değişim*" karşısında aldığı pozisyonudur. Genel kanı muhafazakârlığın toplumsal değişmeye tümünden karşı olduğu yönündedir. Muhafazakârlık değişim olgusuna bütünüyle kaygılı yaklaşırken aslında değişimin devrimci bir tarzda olması halinde toplumsal yaşamda yaratacağı kaostan korkmakta ve yaşanabilecek olası ani ve hızlı değişimin etkilerinden ve belirsizliğinden endişe duymaktadır. Ancak muhafazakârlık belirli düzeyde bir değişimden yanadır; yani değişimi tümünden inkâr eden ve yok sayan bir bakış açısına sahip değildir. Toplumun bir organizma olduğu varsayımından hareketle çoğu muhafazakâr değişimin evrimci bir karakterde olmasını tercih eder.

Bu anlamda değişimin dışarıdan müdahale olmaksızın kendiliğinden, yavaşça ve süreç içinde olması gerekmektedir. Bu ihtiyatlı bir değişim düşüncesidir yani gerektiği kadar, gereken ölçülerde değişim tedrici olarak gerçekleşmelidir. Herhangi bir toplumsal kurumda, özellikle de devlet aygıtında değişim "*temel yapı korunarak*" değiştirilmesi gereken parçaların bu yapıya uyacak biçimde üretilmesidir. Ancak bir kez daha vurgulamak gerekirse muhafazakârlık kesinlikle radikal değişim olarak telakki edilen devrimden yana değildir, bilakis devrimlerin karşısındadır.

---

⁸ Özipek, a.g.e. s.87

Muhafazakâr düşüncenin *altıncı* temel değeri “*mülkiyet*”e ilişkindir. Muhafazakârlar, özgürlük ve mülkiyetin birbirleriyle ilişkili olduğuna inanırlar. Mülkiyet, özel ellerden çıktığında, Leviathan denilen canavar devlet her şeye hâkim olur. Büyük medeniyetler, özel mülkiyet kurumu üzerinde tesis edilir. Özel mülkiyet yaygınlaştıkça, bir toplum daha istikrarlı ve üretken hale gelir. Toplumun ekonomik olarak eşitlenmesi, muhafazakârlara göre, ekonomik gelişme anlamına gelmez. Elde etme ve harcama, insanoğlunun temel amaçları değildir; esas olarak arzulanan, birey, aile ve toplum için sağlam iktisadî zeminlerin/mekanizmaların varlığıdır. Muhafazakârlar, mülkiyete sahip olmanın, mülkiyet sahibine belli ödevler yüklediğini görmekte ve bu ahlakî ve hukukî yükümlülükleri kabul etmektedirler.

Muhafazakâr düşüncenin *yedinci* temel değeri “*gelenek*”tir. Muhafazakârlar, geleneklere, teamüllere (âdetlere) ve devamlılığa inanırlar. İnsanların bir arada huzur içinde yaşamalarını sağlayan şey geleneklerdir. Geleneği tahrip edenler, esasında bildiklerinden ya da arzu ettiklerinden daha fazlasını tahrip ederler. Teamül(ler) sayesinde ki, haklar ve ödevlerle ilgili ezeli anlaşmazlıkları çözmek için yollar arayabiliriz. Hukuk da temelinde bir teamüller bütünüdür. Devamlılık (süreklilik), bir kuşağı diğer bir kuşakla ilişkilendirme yoludur. Devamlılık, toplum için önemli olduğu kadar, birey için de önemlidir. Devamlılık olmaksızın, hayat anlamsızlaşır. Başarıya ulaşan devrimciler, eski gelenekleri ortadan kaldırmış, eskiden kalma teamülleri alaya almış ve sosyal kurumların devamlılığını sekteye uğratmıştır, ancak -her nedense- bugün bizzat devrimciler, yeni gelenekler, âdetler ve süreklilikler oluşturma ihtiyacının farkına varmışlardır; ancak bu süreç, oldukça sancılı ve yavaş bir süreçtir ve nihayetinde ortaya çıkan yeni toplumsal düzen, radikallerin “Yeryüzü Cenneti” yaratma hayaliyle alaşağı ettiği eski düzene göre çok daha geri bir düzen olabilir.

Muhafazakârlar, gelenek, teamül ve devamlılık kavramlarının savunuculuğunu yapmaktadırlar, zira muhafazakârlara göre, bilinen şeytan bilinmeyen şeytandan evladır. Muhafazakârlara göre düzen, adalet ve özgürlük, uzun toplumsal tecrübelerin sonucunda oluşmuştur; yüzyıllar süren denemelerin, tasavvurların ve fedakârlıkların bir sonucudur.

Muhafazakâr düşüncenin *sekizinci* belki de en çok önemsedığı değerlerden biri de “*din kurumu*”dur. Muhafazakârlara göre, Aydınlanma ve Fransız Devrimi, Kilise’yi kendi çıkarları doğrultusunda kullanıp sonra talan etmiştir. Halk egemenliğine dayanan bir siyasal devletin, Kilise’yi (dini) yönetmeye ehil olduğu fikri Aydınlanma’nın ürünüdür. Devletin dini yönetmesi Nisbet (1997)’in de belirttiği gibi; Louis de Bonald gibi muhafazakârlar için tam anlamıyla bir salaklıktır. Devlet din tesis etmemelidir; devletin dini tesis etmesi eşyanın tabiatına aykırıdır. Bonald teokrasiyi savunacak kadar ileri gitmez ama bunu karşıtına yeğleyeceği açıktır. Kilise’nin devlet içinde mutlak özgür olması ve birlik olma özgürlüğünün bulunması konusunda ısrarcıdır. Kilise’nin yani dinin birliğinden söz etmesindeki amaç, reform hareketi ile dindeki mezhepsel parçalanmışlığın önlenmesidir. Bonald, Protestanlığa karşı nefretini de gizlememiştir.⁹

Muhafazakâr ideolojiye göre din, inançtır; daha önemlisi o bir toplum, bir cemaat biçimidir. Muhafazakârlara göre, eğitim ile öğretim birbirinden farklıdır ve devlet öğretimle yani işin salt teknik kısmıyla ilgilenmelidir. Hakiki eğitim din ve aileden ayrılmayan nitelikleri ve bağlamları gerektirir.

2. Türkiye’de Muhafazakâr Düşüncenin Serüveni

Türkiye tarihinde muhafazakâr düşüncenin ilk tohumları Osmanlı’nın son döneminde belirginleşen fikir akımlarının etkisiyle yeşermeye başlamıştır. Bu anlamda imparatorluk bekâsını sürdürmeyi amaçlayan düşünce akımları farklı yöntemlerle de olsa toplumsal yapının muhafazasının sağlanmasını istiyorlardı. Türk toplumunda Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük akımları bu bağlamda muhafazakâr düşüncenin ilk nüveleri olarak değerlendirilebilir. Farklı düzeylerde ve farklı dönemlerde de olsa adı anılan her düşünce akımının öncelikli olarak muhafaza etmek istediği toplumsal değer ve olgular olmuştur.

Türkiye’de 1923 yılında cumhuriyetin ilanı sonrasında tek parti iktidarı aracılığıyla belirli seviyelerde toplumsal kazanımlar elde edilmiş ve özellikle sekülerleşme yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Bu kazanımlara ve adımlara karşı, tek parti döneminde olgunlaşmaya başlayan

⁹ Nisbet, R., ve Bottomore, T. (1997), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Ankara, Ayraç Yayınevi, s.108

muhafazakâr siyasal düşünce ve tepki, çok partili rejime geçişle birlikte farklı siyasal oluşumlar/partiler içinde serpilmiştir. Bu anlamda bu oluşumlar içinde geçmişe ait toplumsal değerlerin, sekülerleşmeye karşı din eksenli bazı öğelerin yeniden canlandırılmasına yönelik girişimler süreç içinde *siyasi partiler* içinde filizlenmiştir. Ancak siyaset bilimi çerçevesinde merkez sağda konumlanabilecek bu partilerin/oluşumların hiçbiri, öyle olsalar dahi muhafazakârlığı siyasal bir kimlik olarak sahiplenmemişlerdir.

Türkiye siyaset tarihinde ilk kez Anavatan Partisi (ANAP) programında muhafazakârlıktan bahsetmiştir. Daha sonra ise Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) muhafazakâr kimliği kuruluşunda, programında ve seçim beyannamesinde yazılı olarak beyan etmiştir. Her toplumsal olgunun ortaya çıkabilmesi için gerekli koşulların oluşması gerekmektedir; Türkiye siyasal arenasının muhafazakârlaşma eğilimi de ansızın ortaya çıkmamıştır.

Genel olarak muhafazakâr bir toplumsal tabanın her zaman için Türk toplumuna içkin olduğu söylenebilir. Türkiye’de toplum her zaman ve dönem için bir yandan muhafazakâr bir hassasiyete sahipken öte yandan şaşkıncu bir şekilde değişimden ya da başka bir ifadeyle modernleşmeden yana olmuştur. Modernleşme/Batılılaşma çabalarının son noktası olarak kabul edebileceğimiz cumhuriyetin ilanı ile birlikte sönümleyen İslamcılık, Ümmetçilik, Osmanlıcılık, Türkçülük gibi İmparatorluğu kurtarmaya yönelik geliştirilen yerel akımların başarısız olması bu akımların tarihsel süreçte Kemalizm’e ve onun ideali seküler modern ulus-devlet projesine dönüşmesine neden olmuştur.

Sekülerleşme ile birlikte dinin; siyasal, toplumsal, kültürel alandan en azından kamusal görünürlük düzeyinde çekilmesi, dinin özellikle kentsel alandan kırsal alana ve dolayısıyla özel alana hapsedilmesini beraberinde getirmiştir. Diğer bir deyişle merkezden itelenen dinsel öğeler çevre tarafından kucaklanılmıştır. Dinsel varoluş kırsal alanda bir çeşit uykuya yatmıştır. İşte tam da bu noktada çok partili rejime geçiş süreci çerçevesinde Kemalist projeye eklemlenen/sönümlenen düşünce akımları, başka bir ifade ile bu projeye bir şekilde muhalif olan gruplar aslında kırsalın/çevrenin kucakladığı/sahiplendiği ‘din’ olgusunu aktive etmeyi denemiştir ve kısmen, özellikle de Adalet Partisi’nin

(AP) popülist olarak nitelenebilecek politikalarıyla da olsa başarılı olmuştur.

Türkiye’de muhafazakârlık açısından bakıldığında asıl ve ilk kırılma noktasının, Fransız Devrimi’ne karşılık gelen, cumhuriyetin ilanı olduğu söylenebilir. Tıpkı Fransız Devrimi’nde olduğu gibi geçmişten kopuş yani “Osmanlı’dan toplumsal, siyasal, kültürel ve ideolojik radikal bir kopuş”u¹⁰ bu dönemde tespit etmek mümkündür. Dolayısıyla geçmişin toplumsal değerleri, siyasal kurumları, toplumsal düzeni neredeyse tamamen değiştirerek yeni bir düzen ve rejim ortaya çıkıyor: Cumhuriyet. Bu anlamda şaşırtıcı biçimde “modern Türkiye tarihinde, demokrasi ya da cumhuriyete karşı meşrutiyeti ve padişahı, seküler kurumların dinsel olanlarla yer değiştirmesini ve Osmanlı nizamına geri dönülmesini savunan ve bu geri dönüşü erdemli bulan siyasal bir hareket ortaya çıkmamıştır. Toplumsal ve siyasal bölünmeler, bu ekseninde cereyan etmemiştir; en önemlisi de düşünsel olarak, kuru bir Osmanlılık dışında, “eski düzene” dönülmesini savunan anlamlı bir eğilim olmamıştır.

Elbette Çiğdem’in vurguladığı gibi; radikal düzeyde ‘eski’ olana geri dönüşü somut olarak talep eden ciddi bir muhalefet oluşmamıştır ancak zaman içinde kısmi birtakım geri dönüş talepleri de yok değildir. Bu tür taleplerin hatta girişimlerin zaman içinde “*rejim tehdidi*” olarak değerlendirilmesi ve çok sert biçimde bastırılmaları ‘eski’nin çağırılmasını negatif yönde etkilemiştir. Ayrıca, Türk muhafazakârlığı özellikle cumhuriyet döneminde kendisini bir siyasi düşünce olarak konumlamamış, bu biçimde ifade etmemiş; muhafazakâr eleştiri, bir kurulu düzen eleştirisine evrilememiştir. Bu nedenle Türkiye’de muhafazakârlığın siyasi çerçevesini kalın çizgilerle kurmak için yeterli veriye sahip değiliz.

“Türkiye’deki muhafazakârlık, Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan insanların oluşturdukları temel merkezci değerler¹¹ belirlenmeden, yal-

¹⁰ Çiğdem, A. (2003) “Sunuş” Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık, Cilt: 5, Tanıl Bora (ed.), İletişim, İstanbul, s.16

¹¹ Aslında Türkiye’de “temel merkezci değerler”in ne olduğu konusunda Yılmaz Esmer’in 2001 ve 2007 yıllarında gerçekleştirdiği, dünyada ise 1981 yılından beri yürütülmekte olan Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey) dışında ve kamuoyu araştırmaları düzeyinde sürekliliği olan ciddi bir çalışma olmaması düşündürücüdür. Bu konuda genel geçer birtakım malumat olmasına rağmen ciddi, nitelikli, üzerine kafa yorulmuş bir değerler haritası şeklinde, Türk toplumunun referans aldığı, belli koşullarda asla vazgeçmediği diye nitelenebilecek bir değerler silsilesinin ortaya kon(a)mamış olması gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir olgudur.

nızca siyasal söyleme dayanılarak analiz edilmemelidir.”¹² Bu minvalde Türkiye Cumhuriyeti mensubu insanların değerlerinin belirlenmesinde etkili olabilecek unsur Osmanlı geçmişinden kopuşla birlikte şekillenen cumhuriyet değerleriyle ilişkilidir. Zira Osmanlı'nın son döneminde alt-üst olan toplumsal yaşam ve değerler bu dönemle birlikte yeniden inşa edilmiştir. Cumhuriyet yepyeni bir değerler sistemi geliştirmeye çalışmıştır. Cumhuriyetin değer sisteminin nasıl oluştuğu, cumhuriyetin neyi muhafaza etmeye çalıştığı, Cumhuriyet Türkiye'sinde yaşayan muhafazakârların değer dünyası, siyasal-düşünce tarihimizde çok bilinen iki *üçleme* analiz edilerek anlaşılabilir.

Üçleme analizin kaynakları ise Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp'tir. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp arasında bazı konularda görüş farklılığı bulunsa da cumhuriyet değerlerinin oluşmasında öncül olmaları münasebetiyle muhafazakâr değerlerin anlaşılması açısından bir ortaklığa sahiptirler. Akçura Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük akımlarını ortaya koyarken, Gökalp de Çağdaşlaşmak (muasırlaşmak), İslamcılık ve Türkleşmek akımlarını öne çıkarmıştır. Osmanlıcılık dışındaki iki açıklama tarzı Türkiye'de cumhuriyetin merkezi değer sisteminin alt-yapısını oluşturmuştur.¹³

Kuşkusuz bu üçlü analiz araçları Türk toplumunun değerler sistemini etkilemişlerdir. Ancak toplumun kendine has kaynakları bir diyaletik içinde bu değerler silsilesini etkilemiştir. Dolayısıyla değerler sisteminden bahsederken salt yukarıdan aşağıya bir belirlenimden bahsetmek eksik bir çözümleme olur; zira tüm bu süreç boyunca değerler açısından bakıldığında bir sentezin olduğu apaçık ortadadır. Bu sentez Kemalizm, İslam, Modernizm ve Milliyetçilikten müteşekkil bir sentez olmuştur.

¹² Göka, E., Göral, S., Güney, Ç. (2003) “Bir Hayat İnsanı Olarak Türk Muhafazakârı ve Kaygan Siyasal Tercihi”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık*, Cilt: 5, İletişim, İstanbul, s.302.

¹³ Batıcılık, bu yeni değer sisteminin bilime ve teknolojiye olduğu kadar evrensel siyasal ve etik değerlere yöneliminin adıdır. Türkçülük, tarihsel köken tartışmalarında gündeme gelen flu biyogenetik içerimleri olmakla birlikte, asıl olarak bu topraklarda yaşayan ve 'burahı' hisseden insanları tanımlayan ve 1924 Anayasası'nda açıkça görülebileceği gibi, onları eşit yurttaşlar haline getiren hukuksal bir temeldir. İslamcılık, siyasal, hukuksal ve dünyevi çerçevesi Batıcılık ve Türkçülük tarafından çizilmiş yeni değer sisteminin Yaratıcıya bağlandığı tinsel değerlerden oluşmaktadır; hepsinin bir araya gelmesinden yepyeni bir değerler sistemi ve yaşama tarzı ortaya çıkmaktadır.

2.1. Muhafazakârlığın; Ak Parti'nin Siyaset Felsefesindeki Yeri

Muhafazakâr demokrat bir AK Parti, Türk siyasal yaşamında kökleri olan, belirli bir toplumsal tabana ve kalkınma modeline ve devlet anlayışına dayanan bir gelenek içinde konumlanmakta; toplumsallaşmakta ve tarihselleşmektedir. Başka bir ifadeyle, muhafazakâr demokrat AK Parti tarihseldir; Türk demokrasi tarihinin 1946'dan bu yana ana damarlarından birini temsil etmektedir. AK Parti, "muhafazakâr demokrasi" kavramını Türkiye'nin gündemine, siyasal kimliğine ve toplum yönetim tarzına anlam katacak bir kavram olarak sunmuştur. "Muhafazakâr demokrasi" kavramının öneminin sadece kuramsal ve analitik içeriğiyle değil, AK Parti'nin toplumun farklı kesimleriyle organik bağ kurma sürecinde oynadığı ideolojik ve stratejik yönleriyle de değerlendirmek ve bunu yaparken de yerelden evrensele doğru bir coğrafya üzerinde (etkileri anlamında) düşünmek gerekmektedir.

Ak Parti'nin Kurucu Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 15 Ocak 2004 tarihinde "Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu'nda" AKP'nin muhafazakâr ve demokrat kimliğini ortaya koyması ve kamuoyuna sunması Ak Parti'nin "siyasi kimlik inşası" sürecine önemli bir katkı olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan konuşmasında "*Ak Parti'nin temelinde bir kitle partisi*" olduğunu belirterek partinin kitlelere dönük merkez siyaseti üretmekte olduğunu altını kalın çizgilerle çizmiştir. "Toplumun küçümsenmeyecek bir kesiminin geleneği dışlamayan bir modernlik, yerelliği kabul eden bir evrensellik, manayı reddetmeyen bir rasyonellik, köktenci olmayan bir değişim istediği" muhafazakâr düşüncenin ilkelerine uyumlu şekilde vurgulandıktan sonra söz konusu ilkeler daha detaylı olarak sıralanmıştır.

Bu beyan bizlere, Ak Parti'nin muhafazakârlıkla arasındaki organik bağın anlamlandırılması açısından derinlemesine sosyolojik bir perspektif sunmaktadır. Bu sosyolojik perspektiften olaya yaklaştığımızda; Ak Parti'nin "*muhafazakâr demokrat*" çizgiyi muhafazakârlığın genlerine ve tarihi kodlarına uygun şekilde ama siyaset yaptığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanarak ortaya koyması, yerli ve köklü değerler sistemimizi evrensel standarttaki muhafazakâr siyaset çizgisiyle yeniden üretmesi, evrimci veya tedrici ve doğal sürecinde işleyen toplumsal dönüşüme dayalı bir değişimi savunması, siyaseti bir

uzlaşma alanı olarak görmesi, sivil toplum örgütlerine büyük önem vermesi, totaliter ve otoriter anlayışlardan uzak durması, hukuk devleti normlarını benimseyen asli fonksiyonlarına çekilmiş, küçük ama dinamik ve etkili bir devletten yana olması, her türlü toplumsal ve siyasal mühendisliğe karşı durması, bireysel özgürlüğün tam olarak tesis edilebilmesi için onu toplumsal alan içinde sivil ve sosyal oluşumlarla donatmanın gerekliliğine inanması, 'aile' kurumunu sarsacak uygulamalar konusunda hassasiyet gösterilmesi konusundaki tutumu, etnik ve dinsel dışlayıcılığa karşı çıkması, 'laiklik'in devletin tüm dinler ve düşünceler karşısında nötr kalmasını ve eşit mesafeyi korumasını sağlayan, inanç farklılıklarının veya farklı mezhep ve anlayışların çatışmaya dönüşmeden sosyal barış içinde yaşatılabilmesi için takınılan kurumsal bir tutum ve yöntem olarak tanımlaması, geleneği veya modern olanı reddetmek yerine, yeni bir senteze varılması gerektiğinin düşünmesi, dini bir toplumsal değer olarak önemsemekle birlikte din üzerinden siyaset yapmayı, devleti ideolojik bir dönüşüme uğratmayı, dini sembollerle örgütlenmeyi doğru bulmaması, din üzerinden siyaset yapmanın, dini araç haline getirmenin, din adına dışlayıcı bir siyaset yürütmenin hem toplumsal barışa, hem siyasi çoğulculuğa, hem de dine zarar verdiğinin altının çizmesi, dini ve dindarları önemsemek, dini değerlerin sosyal fonksiyonlarını kabul eden bir parti olmak ile dini bir ideoloji haline getirerek devlet aygıtı marifetiyle ve zorla toplumu dönüştürmeyi amaçlayan bir parti olmak arasında çok ciddi bir fark bulunduğunu belirtmesi, geleneği, tarihi ve toplumsal kültürü önemseyen muhafazakârlığın dini de önemseyerek demokratik bir formatta kendisini inşa etmesinin önemli bir açılım olacağına inanması partinin 12 yıllık iktidarını belirleyen etkenler olmuştur.

Muhafazakârlık, Ak Parti'nin yeni siyaset felsefesinin anlaşılır kılınmasında bir "ifade aracı" olarak düşünüldüğü gibi politik eylemlerinde yani hizmet üretme faaliyetlerinde de bir "somutlaştırma aracı" olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya genelinde gelişmiş ülke toplumlarında muhafazakâr siyasete "övgü ve teveccüh"e benzer bir durum Türkiye'de Ak Parti iktidarıyla toplumda son 8 yılda biçimlenen "ahlaki bir duruş ve tutum olarak" muhafazakârlığa doğru bir yöneliş şeklinde gözlemlenmiştir. Bazıları bu yönelişi tamamen ideolojik kaygılarla olumsuz karşılıyor olsa bile muhafazakârlaşmanın Türkiye'de siyasette ve algılar, değerler sistemimizde birçok "olumlu sarsıntıya" ve 'yeniliğe' de yol açtığı aşikârdır.

Bu değişimin temelinde Ak Parti ile birlikte Türkiye siyasi tarihinde ilk defa “aslına/köklerine yönelme” gibi bir idealin gerçekleşmesidir. Bu ‘değişim’ ve ‘yenilikçi’ politik aklın temelinde “erdemli ve ahlaklı” bir siyasi duruşun yanı sıra toplumsal algılarımızı belirleyen “zihniyet dünyamızdaki değişim”in sonucu olarak meydana gelen ‘reformasyon’un olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.3. Ak Parti’nin Siyaset Anlayışı Türkiye’de Neleri Değiştirdi?

Ak Parti ile siyaset dünyamıza ‘yeni’ olarak giren parametreleri maddeler halinde kısaca şöyle özetleyebiliriz;

Siyaseti Normalleştirmek; Türk siyasal yaşamında din-siyaset, gelenek-modernlik, din-devlet, devlet-toplum-birey gibi kavramların doğurduğu gerilim siyasal alanı daralttığı gibi birçok soruna da yol açmaktadır. Muhafazakâr demokrasi ile AK Parti bu kavramları sağlıklı bir zeminde yeniden kurgulamaya ve bunları gerilim unsuru olmaktan çıkarmaya çalışıyor. Geleneği dışlamayan bir modernlik, yereli kabul eden bir evrensellik, köktenci olmayan bir değişim vurgusu bu amaçla ön plana çıkarılıyor.

Siyaseti Gerçekçi Bir Zemine Oturtmak; Türk siyaseti uzunca bir süre muğlak, müphem, ne olduğu tam anlaşılmayan siyasal hareketlere veya içi kısa sürede boşalan siyasal söylemlere sahne oldu. Özellikle iktidara gelen partilerin pragmatizm ve popülizmle siyasal kimliklerinden koparak konjoktüre teslim olması ve siyaset felsefesine uymayan söylem ve eylemler içinde olması bu partilerin temsil ve söylem krizine girmesiyle sonuçlandı. AK Parti’nin kendisini belli bir format ve koordinat üzere tanımlamaya çalışması ve iktidarda olmasına rağmen siyasal kimliğini geliştirme çabasına girmesi kendisinden önceki partilerin durumuna düşmemek için çalışmasının bir sonucudur.

Müstakil Bir Muhafazakâr Parti Üretmek; Türk siyasal yaşamında muhafazakârlık partilerin içinde yalnızca bir damar olmuştur. Demokrat Parti’den Adalet Partisi’ne ve ANAP’a kadar merkez sağ partilerde de, kendisini sol olarak nitelendiren kimi partilerde de muhafazakârlığın bir şekilde var olduğu görülmüştür. Ancak AK Parti’nin muhafazakârlığı siyasetinin ana gövdesi ve lokomotifi haline getirmesi yeni bir duruma işaret etmektedir.

Kuşatıcı Bir Siyaset Tarzı Üretmek; AK Parti kendisini, farklı siyasal çizgilerden gelen kişilerin, belli değerler ve siyaset tarzı etrafında buluşma noktası olarak konumlandırmaktadır. “Kimlik siyaseti” güden partilerin Türk siyasetinde tıkanıklığa sebep olduğu iddiasıyla bu çizgiyle arasına mesafe koymaktadır. Hareketinin merkezine tek bir dini anlayışı, mezhebi veya etnik kimliği yerleştirerek “biz ve diğerleri” ayrımı yapan ayrışmacı siyaset tarzı Türkiye şartlarında kutuplaşmaya sebep olmuştur. Belli kesimlerin belli talepleri için siyaset yapmak yerine toplumun genelinin tüm sorunlarıyla ilgilenen bir kitle partisi olmayı önemsemektedir. Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan’ın kuruluş konuşmasındaki “Partimiz, milletine “ideoloji dayatan” bir parti olmayı ve kutsal dinî değerler ile etnisitelerin istismar edilerek siyaset malzemesi yapılmasını da açıkça reddetmektedir.” sözleriyle buna işaret etmektedir.

Rakiplerini Dönüştüren Bir Siyaset Üretmek; Ak Parti, kurulduğu günden beri siyasetinin temel varyasyonlarını ve siyaseten söylem dilini “muhafazakâr ve demokrat” bir kimlik üzerine inşa ettiğini dile getirmektedir. Gelişimsel ve ilerici bu siyaset anlayışı, yerleşik tüm siyasi argümanların içini tabiri caize tamamen boşaltıp yerine “yeni argümanlarla” doldurmuştur.

Mevcut siyasi partiler her şeyden önce siyasetteki üsluplarını, söylemlerini ve hatta ideolojik dayanak noktalarını gözden geçirmek zorunda kalmışlardır. 2002 yılına kadar Türk siyasetinin genel manzarasına bakıldığında; bir takım genel zaafaların, ‘sol’dan ‘sağ’a tüm parti ve hareketler tarafından, neredeyse aynı ölçülerde, paylaşıldığı kolaylıkla görülmektedir. Tekin’in de belirttiği gibi, 2002 yılı öncesine kadar Türk siyasetinde proje ve uzmanlık fikri oluşmamıştı. Siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda hiçbir ciddi proje sunmamış siyasi ya da sivil kanattaki ‘aktör’ler; Türkiye’deki yapısal sorunların çözümünde ya da proje oluşturmada toplumsal bir mutabakata varmak yerine, birbirlerine karşı ‘güvensizlik’ ve ‘korku’ hisleri beslemişlerdir.¹⁴

3 Kasım 2002 seçimleriyle Türkiye yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemle birlikte ilk defa “sivil iktidar”, “askeri vesayet” ne der şimdi, demeden kendi kontrolünde bir iç ve dış politika alanını açmaya çalışmış ve

¹⁴ Tekin, Ü. (2003). Adalet ve Kalkınma Partisinin Sosyolojik Analizi, Ank. Üni. Sos. Bil. Yüksek Lisans Tezi, s.18

bunu başarmıştır, aynı zamanda toplum vicdanında zedelenmiş ve açık bir biçimde örselenmiş 'adalet' duygusunun yeniden tesis edilmesine çalışılmıştır (halen devam eden bir süreç), AB'ye katılım sürecine ilişkin yapısal reformlar yapılmış ve son olarak da cumhuriyet tarihinin en önemli demokratikleşme hamlesi olarak demokrasi tarihimizde yerini şimdiden almış olan "Demokratik Açılım" projesi uygulanmaya başlanmıştır.

Bu başlıkta yer alması gereken bir diğer tespit ise, Türk siyasal hayatında belirleyici olan ve Türk siyasal kültürünü şekillendiren siyasal yapının "merkeziyetçi seçkinler" ile 'çevreci' geleneksel güçler arasındaki çatışma ve karşılıklı güç mücadelesi olduğunu belirtmektir. Bilindiği gibi "devletçi-seçkinci" cephe ilk olarak halkın iradesini yok saymış ya da baskı ile dizginlemeye çalışmıştır. İkinci olarak, zorla Batı tipi bir toplum modeli yaratma düşüncesinin neticesinde özellikle din ve devlet alanında çatışma alanlarının kalıcılılaşmasına sebebiyet vermiştir. Üçüncü olarak ise ekonomik faaliyetlerin yanında, toplumsal ve kültürel yaşamı da denetlemeye çalışmış ve bu durum siyasal ve toplumsal gerginliklere neden olmuştur.

İşte bu gibi sorunlu alanların, olması gerektiği gibi, "devletten yana" değil "milletten yana" tavır alınarak çözülmesi "muhafazakâr ve demokrat" kimlikli bir siyasi partinin rasyonel politikalarının sonucudur. Bu Türkiye için bir "Reformasyon Dönemi"dir. Bunlarla birlikte AK Parti'nin dış politika alanında ortaya koyduğu değişim ve Türkiye'nin küresel ve bölgesel bir aktör olarak öne çıkması ayrı bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Bu durumu, Brandeis Üniversitesine bağlı Crown Ortadoğu Çalışmaları Merkezi ve German Marshall Fund uzmanı Joshua Walker'ın; "Aslında, üzerinde durulması gereken bir o kadar önemli konu, bölgesel dinamiklerin bu etkisinin, Ortadoğu'daki büyük iktidar mücadeleleri oyunlarına yeni bir oyuncunun kayda değer bir şekilde gelmesi ve geleneksel oyuncuların oyun dışı kalmasına öncülük etmesi" ve "Osmanlı İmparatorluğunun başta olduğu dönemlerden bu yana Türklerin hiçbir zaman bu kadar Arap dünyasına, diplomatik, ekonomik ve siyasi düzeyde aktif dahiliyeti olmadığına"¹⁵ işaret eden ve Türkiye'nin Ortadoğu'nun

¹⁵ <http://www.internethaber.com/turkler-hic-bu-kadar-aktif-olmamisti-325800h.htm#ix-zz1CzAY1NrG>

“kendi kendine atanmış kilit aktörü” haline gelmiş olması tespitiyle ifade edebiliriz.

SONUÇ

Muhafazakârlık kavramı Fransız İhtilali’nden sonra siyasi literatürde yer etmeye başlamış ve tarihsel süreçte her ülkenin kendine özgü yapısı içerisinde muhtevası şekillenerek güçlü kitle partilerinin siyasi kimliğini oluşturacak konuma ulaşmıştır. Türkiye’de ise kavram cumhuriyetin başlangıcı ile birlikte daha çok kültürel düzlemde ele alınmış, çok partili yaşama geçişle birlikte siyasal alanda ilkesel düzeyde varlığını hissettirmiş ancak geniş tabanlı merkez sağ partiler tarafından yakın zamana kadar açık kimlik beyanı ile sahiplenilmemiştir. 12 Eylül askeri müdahalesi sonrasında kurulan ANAP, muhafazakârlığı kimliğinin bir parçası olarak ilan ederken, Ak Parti ile birlikte ilk defa merkezde yer alan bir parti tarafından sistematik şekilde partinin kimliği haline getirilmeye çalışılmıştır. Siyasal kültürün yetkinleştiği Batı demokrasilerinde muhafazakârlar; solcu, liberal ya da milliyetçi partiler karşında iktidar alternatifi olabilme başarısını gösterirken, bugün Ak Parti ile tessüm etmiş olan ‘muhafazakârlık’ ideolojisi, Türkiye’de de “siyasetin merkezinde” işgal ettiği konum itibarıyla siyasal istikrarın ve siyasal alanın dönüştürülmesinde “kilit bir rol” üstelenmesi bağlamında en önemli tercihlerden birisi haline gelmiştir.

Muhafazakâr düşüncenin temel değerleri; aile, din, otorite, gelenek ve toplumsal ara kurumlar olarak özetlenebilir. Bu değerler aynı zamanda evrensel bir ideoloji olan muhafazakâr düşüncenin ana kurumlarını da teşkil etmektedir. Ak Parti ile birlikte muhafazakâr düşüncenin temel değerleri, son 11 yıllık süreçte yavaş yavaş başat değerler olmuş, uzun bir süre kabul görmeyen bu değerler bugün teveccühe mazhar bir noktaya gelmiştir.

Bütün muhafazakârlar, ulusun, geleneğin, dinin ve toplumsal düzenin önemini farkındadırlar. Bu düzenin sağlanmasında sosyal ahlak ve düzen yasaları olarak adlandırabilecek geleneklerin önemli bir etkisi olduğunu belirtmekte yarar vardır. Muhafazakâr düşünce açısından gelenek, toplumsal istikrarın sürekliliğini sağlamanın bir aracı olarak önemlidir. Gelenek, toplumsal aktörler arasındaki ilişkileri tanımlar ve

değişimin doğasını belirler; bu çerçevede değişim öncelikle toplumun geleneklerine uygun olmalıdır. Dünya genelinde muhafazakârlık kavramı; o ülkenin manevi dinamiklerini oluşturan geleneklerin korunması, anlaşılması ve o geleneklerden yararlanılmasının yanında politik anlamda modernleşme eleştirisi üzerinden gelişen ve güçlenen bir siyasal ideoloji olarak yorumlanırken, Türkiye’de bu kavramın tutuculuk ve gerici niteliklerine muhatap olması daha çok ‘*dinsel*’ içerikli bir atıftan kaynaklanmaktadır.

Ak Parti’nin kimliğini biçimlendiren bir diğer önemli değer, Ak Parti’nin ‘*din*’ ve ‘*laiklik*’ konusunda sergilediği tutumdur. Türkiye’de “merkez ve çevre” arasında çatışma alanlarının oluşmasına neden olan olguların başında din ve laiklik gelmektedir. Bunun yanında, Türkiye’de son yüzyılın düzen ve sistem oluşturucu iki temel iktidar alanı olan din ile ulus-devlet arasında devam eden birinin diğerini şekillendirme mücadelesinin Ak Parti iktidarıyla birlikte, yeni bir aşamaya girdiğini belirtmek mümkündür.

Din ve laiklik konusunda Ak Parti, eski Milli Görüş Hareketi partilerinden farklı bir siyasi bakış açısı sergilemektedir. Dolayısıyla din ve devlet ilişkisini farklı bir siyaset tarzı ile değerlendirmektedir de denilebilir. İktidara geldiğinden bu yana, Ak Partililerin din ve laiklik konusunda ortamı germemeye özen gösterdikleri söylenebilir. Ak Parti’nin din karşısındaki konumu ‘*dincilik*’ temelli değil, ‘*dindarlık*’ temellidir. ‘*Dindarlık*’ Ak Parti’nin muhafazakâr kimliğinin temel ayağını oluşturmaktadır. Muhafazakâr değerler bu anlamda ‘*dindar*’lık boyutuyla, Ak Parti’nin siyasi kimliğini oluşturmada öne çıkmaktadır.

Ak Partililerin yaşam tarzları bakımından da bir sentez oluşturdıkları söylenebilir. Özellikle Ak Partili kadınların, geleneksel İslami kültürün yanında Batılı kültürün estetik değerlerini de yansıtacak biçimde melez bir ‘*duruş*’ ve ‘*giyim*’ tarzı geliştirdiklerini ifade edebiliriz. Sonuç olarak, Ak Parti iktidarı bugün itibari ile Türkiye’de ve yurt dışında, ülkemizi siyaseten ve ekonomik olarak “kendisini bölgesine kayda değer nüfuz ve etki ortaya koyma yeteneğine sahip, uluslararası bir aktör haline dönüştürmüştür.” Bu durum dinamik ve devamlılık isteyen bir süreç olduğu için bundan sonra da benzer bir çaba ve çalışmayı zorunlu kılmaktadır. ▽

KAYNAKÇA

- BENETON, P. (2003). *Muhafazakârlık*, çev. C.Akalin, iletişim yayınları, İstanbul, 1991
- ÇİĞDEM, A., "Sunuş" *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık*, Cilt: 5, Tanıl BORA (ed.), İstanbul: İletişim
- DURAL, B. (2005). *Başkaldırı ve Uyum: Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu*, İstanbul: Birharf Yayınları.
- FICHTER, J. (1999). *Sosyoloji Nedir*, çev. Nilgün Çelebi, Selçuk Ü. Yayınları, Konya, 1990
- HELVACI, A., "Türk Siyasetinde Öznesiz Kullanılan Bir Kavram: Muhafazakârlık", *Düşünen Siyaset*, Sayı 9, s. 28,
- GÖKA, E., GÖRAL, S., GÜNEY, Ç. (2003). "Bir Hayat İnsanı Olarak Türk Muhafazakârı ve Kaygan Siyasal Tercih", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık*, Cilt: 5, İstanbul: İletişim.
- MANNHEIM, K. (2002). *İdeoloji ve Ütopya*, Ankara, Epos Yayınları, çev. Mehmet Okyayuz,
- NISBET, R., ve BOTTOMORE, T. (1997). *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- ROBERTSON, D. (1985). *Dictionary of Politics*, Penguin, Suffolk.
- OAKESHOTT, M. J. (1973). *On Being Conservative*, Oxford University Press, Oxford.
- ÖZİPEK, B. B. (2004). *Muhafazakârlık: Akıl Toplum Siyaset*, Ankara: Liberte Yayınları.
- TEKİN, Ü. (2003). "Adalet ve Kalkınma Partisinin Sosyolojik Analizi", Ank. Üni. Sos. Bil. Yüksek Lisans Tezi.
- TOPÇUOĞLU, A. (1996). "Üniversite Gençliğinin Sosyal Değerleri", Selçuk Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Konya, (Yayınlanmamış doçentlik tezi).
- <http://www.internethaber.com>

